

Chroń obrońców

Położyć kres represjom wobec obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom w Europie

Streszczenie zalecenia

Wprowadzenie

Państwa członkowskie Rady Europy zobowiązały się do ochrony społeczeństwa obywatelskiego, w tym obrońców praw człowieka, których można w sposób ogólny zdefiniować jako osoby, grupy i stowarzyszenia propagujące ochronę praw człowieka lub przyczyniające się do eliminacji naruszeń praw człowieka¹. W *deklaracji w sprawie działań Rady Europy mających na celu poprawę ochrony obrońców praw człowieka i promowanie ich działań* państwa członkowskie wezwano w szczególności do:

„stworzenia środowiska sprzyjającego działalności obrońców praw człowieka, które umożliwi osobom, grupom i stowarzyszeniom swobodne prowadzenie, w oparciu o podstawę prawną oraz w sposób zgodny z normami międzynarodowymi, działań służących promowaniu i ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, bez żadnych ograniczeń poza tymi, które dopuszcza europejska konwencja praw człowieka”².

W powyższej deklaracji państwa członkowskie Rady Europy wezwano także do podjęcia skutecznych środków w celu ochrony, wspierania i poszanowania obrońców praw człowieka oraz uszanowania ich działalności w ujęciu ogólnym, zapobiegania atakom na obrońców praw człowieka lub ich prześladowaniom, ustanowienia skutecznych środków zaskarżenia na wypadek naruszenia przysługujących im praw, zagwarantowania przysługującej im wolności zrzeszania się, pokojowego zgromadzania się oraz wyrażania opinii, jak również zapewnienia skutecznego dostępu do mechanizmów ochrony³.

Mimo to obrońcy praw człowieka w wielu państwach członkowskich Rady Europy stają w obliczu poważnych problemów. W tym względzie szczególnie niepokojący jest wzrost liczby przypadków prześladowania, zastraszania i kryminalizowania osób oraz grup pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom, w tym również osobom o nieuregulowanym statusie. Trend ten jest wyraźnie dostrzegalny dzięki wysiłkom Komisarz Praw Człowieka Rady Europy, które były podejmowane w trakcie jej sześcioletniej kadencji i koncentrowały się na wymiarze praw człowieka w politykach azylowych i migracyjnych państw członkowskich. Przykładowo, problem został zasygnalizowany podczas

zorganizowanego przez komisarz spotkania na temat sytuacji obrońców praw człowieka w czasach kryzysu⁴. Zwrócono na niego uwagę również w kontekście realizowanych przez komisarz działań tematycznych, w tym dotyczących ochrony życia i praw uchodźców, osób ubiegających się o azyl i migrantów na Morzu Śródziemnym oraz zapobiegania wywózkom (tzw. „push-backom”) na granicach Europy⁵. Komisarz wielokrotnie publicznie ostrzegała przed atakami na organizacje pozarządowe i inne podmioty pomagające uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom⁶, przy czym swoje przestrogi formułowała też na tle sytuacji panującej w poszczególnych państwach członkowskich. Kwestia ta była przez nią podejmowana podczas wizyt na Węgrzech, na Malcie, w Wielkiej Brytanii oraz we Włoszech, a także w trakcie jej wizyty w trybie nagłym na granicy polsko-białoruskiej⁷. Komisarz angażowała się ponadto w pisemny dialog z państwami członkowskimi, w ramach którego zwracała uwagę na problem ograniczania działalności obrońców praw człowieka. W tym kontekście skierowała ona pisma do władz Cypru, Niemiec, Grecji, Włoch, Łotwy i Malty⁸, a także wystosowała szereg oświadczeń publicznych, w tym na temat sytuacji na Węgrzech, w Grecji, na Litwie i w Polsce⁹. Wreszcie komisarz sygnalizowała problemy napotymane przez obrońców praw człowieka w swoich interwencjach strony trzeciej w sprawach dotyczących migracji, które zostały wytoczone przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka przeciwko Chorwacji, Włochom i Polsce¹⁰.

Mnogość sytuacji, w których komisarz czuła się zobowiązana do interweniowania, dowodzi tego, jak powszechne stało się ograniczanie działalności obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom. Świadczą o tym również obawy wyrażane wielokrotnie przez inne organy Rady Europy, a także Unię Europejską (UE), Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) i inne organizacje międzynarodowe, podmioty społeczeństwa obywatelskiego oraz środowisko akademickie. Wszystkim tym podmiotom udało się udokumentować liczne przypadki powściągnięcia przez państwa członkowskie działań służących ochronie praw uchodźców, osób ubiegających się o azyl i migrantów w Europie¹¹.

Niniejszy dokument ma zwrócić uwagę państw członkowskich Rady Europy na konieczność przeciwstawienia się szkodliwej tendencji polegającej na represjonowaniu obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom. Nie omówiono w nim sytuacji panującej w poszczególnych krajach ani też przypadków dotyczących konkretnych obrońców praw człowieka, które to kwestie zostały już podjęte przez komisarz. W niniejszym dokumencie w sposób przeglądowy zaprezentowano natomiast najważniejsze zjawiska oraz polityki, które pociągają za sobą stosowanie w Europie tego rodzaju represji, a także przedstawiono zalecenia pozwalające na podjęcie odpowiedniej reakcji. W

tym względzie oparto się w nim na przywołanych powyżej interwencjach podejmowanych przez komisarz, jak również na jej licznych spotkaniach z obrońcami praw człowieka, które odbywały się w trakcie wizyt w państwach członkowskich oraz przy innych okazjach, w tym podczas organizowanych przez nią spotkań. Uzupełnieniem sformułowanych na tej podstawie wniosków są internetowe konsultacje z obrońcami praw człowieka i innymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, które zostały przeprowadzone przy opracowywaniu niniejszego dokumentu¹². Niniejszy dokument skupia się wprawdzie przede wszystkim na obrońcach praw człowieka, jednak wiele zasygnalizowanych poniżej kwestii wywiera także wpływ na inne podmioty, które niekoniecznie należą stricte do tej kategorii, ale wchodzi w kontakt z uchodźcami, osobami ubiegającymi się o azyl i migrantami, czy to w ramach wykonywanej pracy, czy też okazjonalnie, i których prawa człowieka również mogą być naruszane przez środki o charakterze represyjnym.

Wnioski i zalecenia

Obrońcy praw człowieka, w całej swojej różnorodności, odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu ochrony praw człowieka przysługujących konkretnym uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom, a także w utrzymywaniu w Europie humanitarnych i skutecznych polityk azylowych i migracyjnych. Państwa członkowskie Rady Europy nie powinny traktować obrońców praw człowieka jako przeciwników, których działania należy na różne sposoby ograniczać, lecz uznawać i popierać wysiłki podejmowane przez nich jako kluczowych partnerów, jak również doceniać ich niezwykle ważną pracę. Nawet wówczas, gdy obrońcy praw człowieka kwestionują działania organów publicznych, powinni oni być postrzegani jako nieodłączny element otwartych i demokratycznych społeczeństw funkcjonujących w oparciu o zasadę państwa prawa.

W związku z tym Komisarz praw człowieka nalega, aby państwa członkowskie Rady Europy podjęły wszelkie niezbędne działania w celu odwrócenia tego trendu i zapewnienia przestrzegania zaciągniętych przez nie zobowiązań w zakresie ochrony obrońców praw człowieka we wszystkich obszarach, w tym w dziedzinie polityki azylowej i migracyjnej. W tym celu wzywa ona państwa członkowskie do podjęcia wymienionych poniżej działań.

- **Zreformowanie ogólnych polityk azylowych i migracyjnych, które przyczyniają się do tworzenia nieprzyjaznego środowiska dla obrońców praw człowieka.** Dotyczy to zwłaszcza takich polityk, które skupiają się na uniemożliwianiu bezpiecznego przyjazdu obcokrajowców lub udaremniają składanie przez nich wniosków o ochronę międzynarodową; tych, które rozstrzygają kwestie związane z migracją nieuregulowaną w oparciu nie o instrumentarium prawa administracyjnego, lecz karnego; jak również tych, które nadmierną wagę przydają stosowaniu środków służących zapewnieniu bezpieczeństwa lub środków o charakterze wojskowym.
- **Zreformowanie przepisów, polityk i praktyk, które potencjalnie uniemożliwiają obrońcom praw człowieka pomagającym uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom prowadzenie działań lub ingerują w takie działania,** a także dostosowanie ich do wymogów oraz wytycznych opracowanych przez Radę Europy, ONZ i inne podmioty międzynarodowe. W tym

zakresie państwa członkowskie powinny w szczególności uwzględnić następujące dokumenty oraz zapewnić z nimi zgodność:

- [deklaracja](#) Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie działań mających na celu poprawę ochrony obrońców praw człowieka i promowanie ich działań oraz [deklaracja ONZ o obrońcach praw człowieka](#);
  - zalecenia Komitetu Ministrów: [CM/Rec\(2018\)11](#) w sprawie potrzeby wzmocnienia ochrony i wsparcia przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w Europie; [R\(2000\)21](#) w sprawie wolności wykonywania zawodu prawnika;
  - orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;
  - odpowiednie rezolucje Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy¹³;
  - [wytyczne dotyczące wolności zrzeszania się](#), opracowane przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR) i Europejską Komisję na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisję Wenecką);
  - [wytyczne dotyczące zapewnienia ochrony organizacjom pozarządowym wspierającym uchodźców i pozostałych migrantów](#), opracowane przez Radę ekspertów ds. prawa organizacji pozarządowych Konferencji międzynarodowych organizacji pozarządowych Rady Europy;
  - [zalecenie nr 16 dotyczące ogólnej polityki](#) Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) w odniesieniu do ustanowienia zapór zabezpieczających między dostawcami usług a organami egzekwującymi prawo w kwestiach imigracji;
  - inne odpowiednie instrumenty i wytyczne w zakresie ochrony obrońców praw człowieka, w tym opracowane przez ODIHR [wytyczne dotyczące ochrony obrońców praw człowieka](#).
- Zapewnienie, że przedstawiciele władz publicznych oraz politycy **powstrzymują się od poniżających, podburzających i stygmatyzujących** wypowiedzi na temat roli obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom. Powinni oni publicznie wskazywać, że kwestionowanie polityk publicznych, w tym w drodze rzecznictwa, kampanii społecznych i postępowań sądowych, jest działaniem całkowicie zgodnym z prawem w otwartym i demokratycznym społeczeństwie.
  - **Publiczne wyrażenie uznania dla nieocenionego wkładu obrońców praw człowieka** w funkcjonowanie społeczeństwa

demokratycznego w ujęciu ogólnym oraz, w ujęciu szczegółowym, w zapewnianie skutecznych i zgodnych z prawami człowieka polityk azylowych i migracyjnych, a także promowanie postrzegania ich nie jako przeciwników, lecz jako merytorycznych partnerów, nawet gdy krytykują oni prowadzoną przez władze politykę.

- Zaangażowanie środków w odpowiednie **szkolenia i inicjatywy podnoszące świadomość w zakresie standardów** dotyczących obrońców praw człowieka oraz szerokiego spektrum działań powiązanych z ochroną praw człowieka, które będą skierowane do wszystkich odpowiednich organów, w tym organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości.
- Ustanowienie **skutecznych procedur**, z których obrońcy praw człowieka mogą korzystać w kontaktach z organami ścigania i organami prokuratorskimi, gdy spotykają się z przemocą lub groźbami.
- Zapewnienie, aby wszystkie przypadki naruszenia lub groźb naruszenia integralności cielesnej obrońców praw człowieka były **niezwłocznie i skutecznie badane**, a osoby dopuszczające się takich czynów podlegały odpowiednim sankcjom w celu zapobieżenia ich ponownemu popełnieniu oraz odstraszenia innych osób od popełniania takich czynów. Władze powinny również publicznie potępiać wszelkie takie incydenty, tak aby wysłać jasny komunikat, że są one nieakceptowalne.
- Zintensyfikowanie **działań przeciwko mowie nienawiści w internecie i poza nim**, niezależnie od tego, czy jej ofiarą padają uchodźcy, osoby ubiegające się o azyl i migranci, czy też obrońcy praw człowieka oraz inne pomagające im osoby, zgodnie ze standardami Rady Europy w zakresie zwalczania mowy nienawiści, w szczególności zgodnie z zaleceniem Komitetu Ministrów [CM/Rec\(2022\)16](#), orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz [zaleceniem nr 15 dotyczącym ogólnej polityki ECRI](#).
- Zagwarantowanie, aby **przepisy karne dotyczące przemytu lub umożliwiania nielegalnego przekraczania granicy, tranzytu lub pobytu na terytorium kraju w sposób zdecydowany zapobiegały kryminalizowaniu obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom**, w tym poprzez zapewnienie, aby w definicjach właściwych czynów zabronionych kluczowe znaczenie miało znamię zysku „finansowego lub materialnego”. W tego rodzaju przepisach należy również przewidzieć dostatecznie szerokie wyjątki „humanitarne”, które jednoznacznie obejmują nie tylko działalność poszukiwawczo-ratowniczą oraz udzielanie pomocy w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka, lecz wszystkie

działania służące promowaniu, ochronie lub urzeczywistnianiu praw człowieka przysługujących uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom.

- Zreformowanie **pozostałych przepisów prawa karnego i administracyjnego**, które mogą zakłócać zgodną z prawem działalność obrońców praw człowieka pomagających uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom, a także stworzenie konkretnych gwarancji zapobiegających kryminalizowaniu takiej działalności oraz nadużywaniu przepisów w celu prześladowania lub zastraszania obrońców praw człowieka.
- W razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez obrońców praw człowieka czynów karalnych lub innych naruszeń prawa, zapewnienie im **sprawiedliwego, przejrzystego, prowadzonego w rozsądnym terminie i kontrydiktoryjnego postępowania**, które w sposób skuteczny umożliwia obrońcom praw człowieka zakwestionowanie przedstawionych dowodów oraz pełny dostęp do nich, a także dopilnowanie, aby takie postępowania nie były przedłużane w sposób nieuzasadniony.
- Wprowadzenie procedur, w ramach których **obrońcy praw człowieka są traktowani jak partnerzy** i które umożliwiają konstruktywną współpracę. Powyższe obejmuje konsultowanie z obrońcami praw człowieka kwestii związanych ze zmianami przepisów i polityk dotyczących praw człowieka przysługujących uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom, jak również ustanowienie przejrzystych mechanizmów dialogu i konsultacji, z których mogą korzystać wszyscy obrońcy praw człowieka.
- Zapewnienie, aby obrońcy praw człowieka nie doświadczali **nieuzasadnionych ograniczeń w dostępie** do miejsc, w których mogą się kontaktować z uchodźcami, osobami ubiegającymi się o azyl i migrantami oraz udzielać im pomocy, a także zagwarantowanie im skutecznego dostępu do informacji, w tym w kontekście monitorowania poszanowania praw człowieka, reprezentacji prawnej i właściwego oddźwięku w środkach masowego przekazu.
- Zaprzestanie stosowania **środków inwigilacji** w celu zastraszania obrońców praw człowieka i zakłócania ich działalności. W przypadku gdy istnieją uzasadnione powody przemawiające za prowadzeniem inwigilacji, należy zapewnić przejrzystość postępowania (co obejmuje dostęp do dokumentów, obowiązek powiadamiania oraz skuteczne środki zaskarżenia) oraz pełną zgodność z EKPC i orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

- Zapewnienie sprawiedliwego, wolnego od dyskryminacji i adekwatnego **dostępu do finansowania ze środków publicznych** działań związanych z promocją, urzeczywistnianiem i ochroną praw człowieka przysługujących uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl i migrantom. Osobom lub organizacjom korzystającym z takich środków publicznych nie można ani w sposób wyraźny, ani dorozumiany, zabraniać wyrażania opinii w kwestiach dotyczących praw człowieka.

Przypisy końcowe

---

1. Zobacz między innymi: [deklaracja ONZ o obrońcach praw człowieka](#) (1999 r.); zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy [CM/Rec\(2007\)14](#) w sprawie statusu prawnego organizacji pozarządowych w Europie; [deklaracja Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie działań mających na celu poprawę ochrony obrońców praw człowieka i promowanie ich działań](#) (2008 r.); zalecenie [CM/Rec\(2018\)11](#) w sprawie potrzeby wzmocnienia ochrony i wsparcia przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w Europie.
2. Deklaracja Komitetu Ministrów Rady Europy (zob. przypis powyżej), pkt 2 ppkt (i).
3. Tamże, pkt 2.
4. Komisarz praw człowieka, *Human rights defenders in the Council of Europe area in times of crisis [Obrońcy praw człowieka na obszarze Rady Europy w czasach kryzysu]*, spotkanie z udziałem obrońców praw człowieka, Dublin, 24–25 października 2022 r., CommHR(2023)2, 23 marca 2023 r.
5. Komisarz praw człowieka: *Lives saved. Rights protected. Bridging the protection gap for refugees and migrants in the Mediterranean [Ratowanie życia. Ochrona praw. Zapewnienie luki w ochronie uchodźców i migrantów na Morzu Śródziemnym]*, zalecenie, czerwiec 2019 r., rozdział 3; *A distress call for human rights: the widening gap in migrant protection in the Mediterranean [Sygnał alarmowy dla praw człowieka – coraz większe braki w ochronie migrantów na Morzu Śródziemnym]*, sprawozdanie uzupełniające zalecenie z 2019 r., marzec 2021 r., rozdział 3; *Pushed beyond the limits: four areas for urgent action to end human rights violations at Europe's borders [Wypchnąć za wszelką cenę – cztery obszary wymagające podjęcia pilnych działań w celu położenia kresu naruszeniom praw człowieka na granicach Europy]*, zalecenie, kwiecień 2022 r., rozdział 3.
6. Zobacz w szczególności Komisarz praw człowieka, *Commissioner calls on member states to cooperate with NGOs assisting migrants [Komisarz wzywa państwa członkowskie do współpracy z organizacjami pozarządowymi pomagającymi migrantom]*, 19 czerwca 2018 r.
7. Komisarz praw człowieka: [sprawozdanie](#) z wizyty na Węgrzech w dniach 4–8 lutego 2019 r., CommDH(2019)13, 21 maja 2019 r., rozdział 2; [sprawozdanie](#) z wizyty na Malcie w dniach 11–16 października 2021 r., CommDH(2022)1, 15 lutego 2022 r., rozdział 2; [sprawozdanie](#) z wizyty w Zjednoczonym Królestwie w dniach 27 czerwca–1 lipca 2022 r., CommDH(2022)27, 18 listopada 2022 r., część 1.1; [sprawozdanie](#) z wizyty we Włoszech w dniach 19–23 czerwca 2023 r., CommHR(2023)37, 21 listopada 2023 r., część 1.2; [oświadczenie](#) po wizycie w trybie nagłym w Polsce, 19 listopada 2021 r.
8. Komisarz praw człowieka: [pismo](#) do ministra spraw wewnętrznych Cypru, 10 marca 2021 r. (data publikacji: 18 marca 2021 r.); [pismo](#) do przewodniczącej komisji spraw wewnętrznych i terytorium krajowego parlamentu Republiki Federalnej Niemiec, 16 maja 2019 r. (data publikacji: 23 maja 2019 r.); [pismo](#) do greckich ministrów właściwych ds. ochrony ludności, migracji oraz transportu wodnego i polityki wyspiarskiej, 3 maja 2021 r. (data publikacji: 12 maja 2021 r.); [pismo](#) do ministra spraw wewnętrznych Włoch, 26 stycznia 2023 r. (data publikacji: 2 lutego 2023 r.); [pismo](#) do ministra spraw wewnętrznych Łotwy, 29 lipca 2022 r. (data publikacji: 9 sierpnia 2022 r.); [pismo](#) do

ministra spraw wewnętrznych Łotwy, 27 stycznia 2023 r. (data publikacji: 6 lutego 2023 r.); [pismo](#) do premiera Malty, 5 maja 2020 r. (data publikacji: 11 maja 2020 r.).

9. Komisarz praw człowieka: [Commissioner concerned at further planned barriers to the work of NGOs assisting migrants](#) [Komisarz wyraża zaniepokojenie planami ustanowienia kolejnych barier dla działalności organizacji pozarządowych pomagających migrantom], 1 czerwca 2018 r.; [Greek authorities should reverse the trend undermining the work of human rights defenders and journalists](#) [Władze greckie powinny odwrócić tendencję polegającą na utrudnianiu pracy obrońcom praw człowieka i dziennikarzom], 12 stycznia 2023 r.; [Lithuania: human rights should be at the centre of the parliamentary debate on migration and asylum](#) [Litwa – prawa człowieka powinny się znaleźć w centrum debaty parlamentarnej na temat migracji i azylu], 24 kwietnia 2023 r.; [New legislation perpetuates restrictions and obstacles to protection of human rights on Poland's eastern border](#) [Nowe ustawodawstwo utrwała ograniczenia i bariery w zakresie ochrony praw człowieka na wschodniej granicy Polski], 1 grudnia 2021 r.
10. Komisarz praw człowieka: [interwencja strony trzeciej](#) w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawach S.B. przeciwko Chorwacji, A.A. przeciwko Chorwacji i A.B. przeciwko Chorwacji (nr 18810/19, 18865/19 i 23495/19), CommDH(2020)33, 22 grudnia 2020 r., pkt 25; [interwencja strony trzeciej](#) w sprawie S.S. i in. przeciwko Włochom (nr 21660/18), CommDH(2019)29, 15 listopada 2019 r., pkt 14–15; [interwencja strony trzeciej](#) w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie R.A. i in. przeciwko Polsce (nr 42120/21), CommDH(2022)3, 27 stycznia 2022 r., sekcja I.
11. Zobacz między innymi: Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (ZPRE), [rezolucja 2356 \(2020\)](#) w sprawie praw i obowiązków organizacji pozarządowych pomagających uchodźcom i migrantom w Europie, 4 grudnia 2020 r., oraz dołączone do niej [sprawozdanie](#) (dok. 15161); Rada ekspertów ds. prawa organizacji pozarządowych Konferencji międzynarodowych organizacji pozarządowych Rady Europy, [Using criminal law to restrict the work of NGOs supporting refugees and other migrants in Council of Europe member states](#) [Stosowanie prawa karnego do ograniczenia prac organizacji pozarządowych wspierających uchodźców i pozostałych migrantów w państwach członkowskich Rady Europy], opracowanie tematyczne, CONF/EXP(2019)1, grudzień 2019 r.; sprawozdanie specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. praw człowieka w odniesieniu do migrantów, [Right to freedom of association of migrants and their defenders](#) [Prawo do wolności zrzeszania się migrantów i ich obrońców], przedstawione na czterdziestej czwartej sesji Rady Praw Człowieka, 15 czerwca–3 lipca 2020 r., A/HRC/44/42, 13 maja 2020 r.; sprawozdanie specjalnego sprawozdawcy ONZ ds. obrońców praw człowieka, [Refusing to turn away: human rights defenders working on the rights of refugees, migrants and asylum-seekers](#) [Bez odwracania wzroku – obrońcy praw człowieka zajmujący się prawami uchodźców, migrantów i osób ubiegających się o azyl], przedstawione na siedemdziesiątej siódmej sesji Zgromadzenia Ogólnego, A/77/178, 18 lipca 2022 r.; Agencja Praw Podstawowych UE, [Fundamental rights considerations: NGO ships involved in search and rescue in the Mediterranean and criminal investigations](#) [Rozważania dotyczące praw podstawowych – jednostki pływające organizacji pozarządowych prowadzące działania poszukiwawczo-ratownicze na Morzu Śródziemnym oraz postępowania przygotowawcze], 1 października 2018 r., a także kolejne aktualizacje, które są regularnie publikowane przez tę agencję; L. Vosliūtė, C. Conte, [Crackdown on NGOs and volunteers helping refugees and other migrants](#) [Atak na organizacje pozarządowe i wolontariuszy pomagających uchodźcom i pozostałym migrantom], ostateczne sprawozdanie podsumowujące, społeczna platforma badań

nad migracją i azylem (ReSOMA), czerwiec 2019 r.; Amnesty International, *Punishing compassion: solidarity on trial in Fortress Europe [Karanie współczucia. Solidarność przed sądem w twierdzy Europa]*, 2020; Międzynarodowa Komisja Prawników, *Criminalization of humanitarian and other support and assistance to migrants and the defence of their human rights in the EU [Kryminalizacja wsparcia humanitarnego i innych rodzajów wsparcia i pomocy na rzecz migrantów oraz ochrona przysługujących im praw człowieka w UE]*, dokument analityczny, 22 kwietnia 2022 r.; Centrum Ochrony Obrońców Praw Człowieka OMCT/FIDH, *Europe: Open season on solidarity – a study on the patterns of criminalization of solidarity through the voices of migrants' rights defenders [Europa: solidarność pod ostrzałem – studium wzorców kryminalizowania solidarności w doświadczeniach obrońców praw migrantów]*, listopad 2021 r.; platforma współpracy międzynarodowej na rzecz migrantów nieposiadających dokumentów (PICUM), *More than 100 people criminalized for acting in solidarity with migrants in the EU in 2022 [W 2022 r. w UE skryminalizowano ponad 100 osób działających w odruchu solidarności z migrantami]*, dokument analityczny, 2023 r.

12. Komisarz składa podziękowania wszystkim rozmówcom, którzy pozostaną anonimowi, za ich nieoceniony wkład.
13. W tym [rezolucję 2226 \(2018\)](#) w sprawie ograniczania działalności organizacji pozarządowych w państwach członkowskich Rady Europy oraz [rezolucję 2225 \(2018\)](#) w sprawie ochrony obrońców praw człowieka w państwach członkowskich Rady Europy.